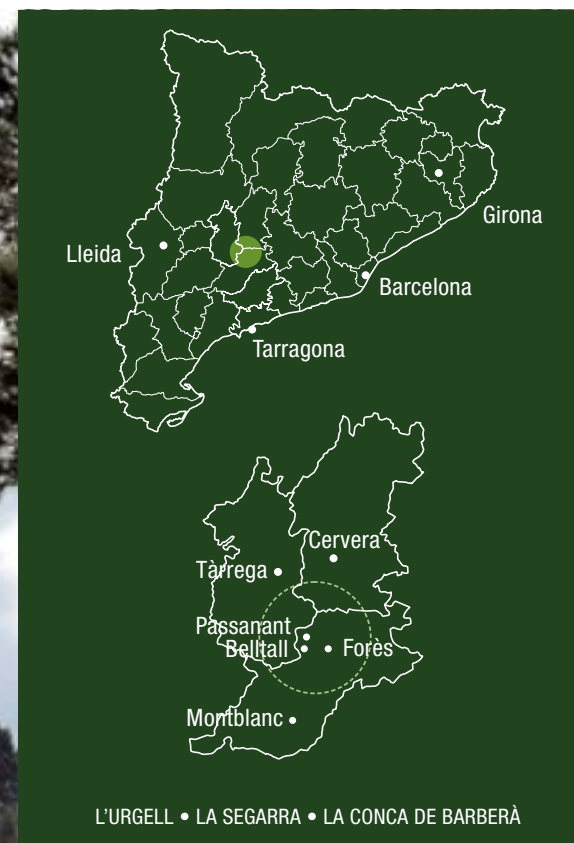
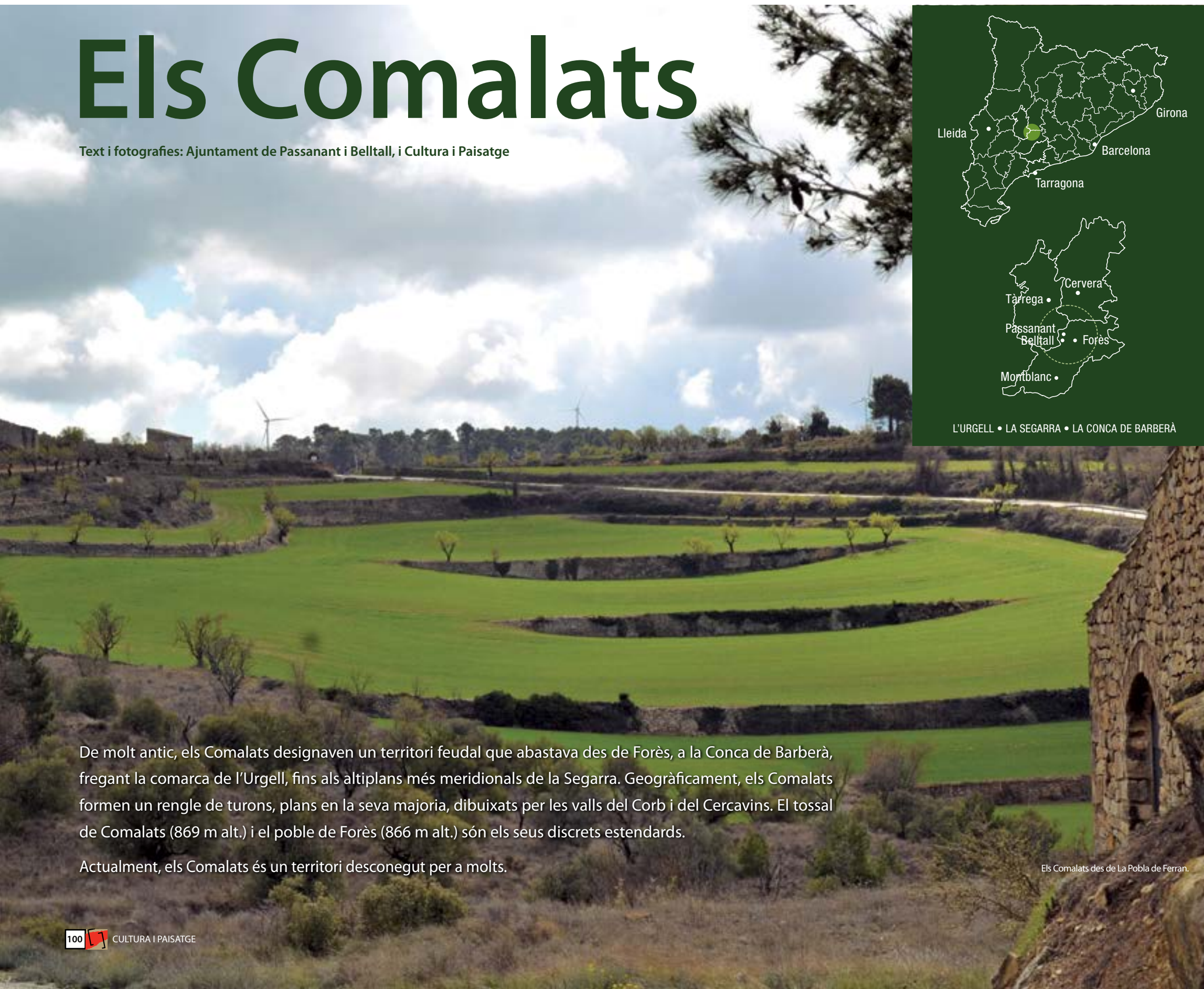

Els Comalats

Text i fotografies: Ajuntament de Passanant i Belltall, i Cultura i Paisatge

De molt antic, els Comalats designaven un territori feudal que abastava des de Forès, a la Conca de Barberà, fregant la comarca de l'Urgell, fins als altiplans més meridionals de la Segarra. Geogràficament, els Comalats formen un rengle de turons, plans en la seva majoria, dibuixats per les valls del Corb i del Cercavins. El tossal de Comalats (869 m alt.) i el poble de Forès (866 m alt.) són els seus discrets estendards.

Actualment, els Comalats és un territori desconegut per a molts.

Els Comalats des de La Pobla de Ferran.

LA RUTA DELS COMALATS (des de Belltall o des de Forès)

És un recorregut circular ideal per fer en bicicleta de muntanya. Es pot iniciar des de Belltall o des de Forès i recorre la part dels Comalats, de la Conca de Barberà a tocar de l'Urgell. És una zona amb un paisatge i una climatologia singulars, un territori rural marcat pels cultius de secà, només trencat per unes petites masses boscoses. La ruta transcorre per pobles molt bonics, que conserven alguns dels vestigis històrics que aquesta terra de frontera va tenir al segle X.

Creu de terme de Belltall (s. XVI), punt de sortida de la nostra ruta.

BELLTALL. És molt conegut per la carretera que travessa el poble, pels canvis de color del seu paisatge, però sobretot pels alls que s'hi produeixen. Passem per l'església de Sant Pere, i passem pel nucli antic del poble. Gairebé totes les cases estan fetes amb pedra autòctona. A l'antic fossar, ara convertit en plaça pública, s'hi han situat algunes esteles discoidals i un mural de record. Té una vista espectacular dels Comalats. Una de les excursions més boniques de Belltall és anar pel terme descobrint les cabanes de volta, construccions de pedra seca que els pagesos feien servir com a refugi.

La sortida de la ruta dels Comalats, a peu i en BTT, es fa des de la famosa creu de terme renaixentista de Belltall, agafant en GR 175 en direcció a Forès (5,5 km).

FORÈS. Se'l coneix com el mirador de la Conca per la seva situació privilegiada amb una esplèndida vista de la Conca, de la Segarra i dels límits de l'Urgell. A Forès hi ha un refugi i servei de bar i restaurant. Podeu visitar l'església romànica de Sant Miquel, la qual té dues portalades: una senzilla i elegant, i l'altra amb quatre columnes i capitells a cada banda. Sabeu quina és la de les dones?

De Forès sortirem en direcció a la Sala de Comalats (3,9 km - acumulat 9,4 km).

LA SALA DE COMALATS. La torre quadrada que veiem a la Sala és el testimoni de l'antic castell. Entreu al poble. La casa del Castell i la del Cavaller són del segle XVI, i els carrers i l'església fan una harmonia peculiar. Deixeu que els veïns us n'expliquin històries.

Glorieta, els rentadors i la font.

Carrer Major de Passanant.

La torre de la Poble de Ferran.

Terme de Belltall.

Forès, el Mirador de la Conca.

RUTA DELS COMALATS DES DE BELLTALL
(també es pot fer des de Forès)

Punt d'inici i final: Plaça de l'Església de Belltall
Distància: 17,270 km
Tipus de ruta: Circular
Durada: 2 h 30' (BTT) Aprox. 5 hores a peu
Nivell de dificultat: Mitjà
Desnivell acumulat: 357 m
Altitud: Mínima: 703 m - màxima: 860 m

Itinerari senyalitzat: Us podeu descarregar el recorregut a:

<http://www.larutadelcister.info/senderisme-btt/ruta-dels-comalats-des-de-belltall>

La Sala de Comalats.

ITINERARI SALUDABLE DELS COMALATS
(3 nivells)

Punt d'inici i final: Font de la Sala de Comalats
Distància: 4,260 km (color vermell)
Tipus de ruta: Circular
Nivell de dificultat: Baix
Desnivell acumulat: 120 m

Itinerari senyalitzat: L'itinerari saludable dels Comalats té tres recorreguts senyalitzats en diferents colors segons la distància (groc 2 km, vermell 4 km i blau 6 km). Us podeu descarregar el recorregut a:

<http://www.concaturisme.cat/que-fer/rutes-peu/passanant-i-belltall/itinerari-saludable-dels-comalats>

SI LA VOLEU ENCERTAR

On es pot menjar?:

BELLTALL
 Hostal Feliuet (P*) - Tel. 977 89 27 05
www.calfeliuet.com

Bar Lo Mirador de Forès - Tel. 977 89 27 75
 639 34 36 52 - www.lomiradordefores.es.tl

On es pot dormir?:

BELLTALL
 Hostal Feliuet (H*) - Tel. 977 89 27 05
www.calfeliuet.com

Cal Mitjà (ARI) - Tel. 699 91 43 90
www.calmitja.com

PASSANANT
 Cal Dos Ponts (CPI) - Tel. 977 89 28 79
 977 89 28 64 - www.caldosponts.com

Refugi l'Abadia. De dilluns a divendres, de 10 a 13 h - Tel. 977 89 27 62 (Ajuntament) o 651 90 75 86 (Anna) - www.fores.cat

Què podeu comprar?:

L'all de Belltall és un producte singular.

Continuarem pel camí del Pla de la Sala, i farem cap a Glorieta (1 km - acumulat 10,4 km)

GLORIETA. A la part alta de Glorieta hi ha la torre de guaita. Baixem als rentadors. Passem l'antic forn comunal i arribem-nos a l'església de l'Assumpció. Quins carrers! Un poble preciós.

Continuem el recorregut de Glorieta en direcció al collet Blanc. (1,6 km - acumulat 12 km) Agafem el camí a Belltall. Aviat veurem la central del parc eòlic de les Forques i les primeres cases de Belltall.

Aquesta ruta a peu no passa per Passanant, la Poble de Ferran ni el Fonoll. Si voleu gaudir dels Comalats intensament, val la pena que hi aneu.

PASSANANT. Actualment el municipi es denomina Passanant i Belltall. L'integren aquests dos pobles i els agregats Glorieta,

la Sala de Comalats, el despoblat dels Vilars i el llogaret de la Poble de Ferran. Passanant conserva les façanes de pedra vista a l'antic nucli medieval i el forn de pa comunal, transformat en un petit museu i sala d'exposicions. L'església de Sant Jaume, santuari de la Mare de Déu de Passanant, és la catedral dels Comalats. És una traça barroca de l'arquitecte Josep Prat. El seu espectacular cambril fou obrat a finals del segle XVIII. Participaren en la seva construcció, l'estucador italià Mateo Pelosi, el pintor i daurador Johann Ketembaker, els dauradors Bernat Verdú i Pau Rubiol i l'escultor montblanquí Josep Balard. Recentment, durant els treballs de restauració, es van recuperar una gran part de les pintures originals, cita obligada per a tots els amants de l'art.

EL FONOLL. Conegut per ser la seu d'una important associació nudista. Val la pena visitar l'església romànica de Sant Blai, força ben conservada.

Vallfogona de Riucorb.

1 ELS COMALATS, ESPAIS I LLOCS PER A LA CONSTRUCCIÓ D'AFECTES I EMOCIONS

“Cap indret no és repetible i, per això, qualsevol bocí de món és digne de reverència com el que més.”

Perejaume, Paraules locals. Tushita edicions, 2015

Camp obert, ales desplegadas. Les planes altes, les menudes valls intercalades. Marges i costers. Llaurar, podar, espedregar, sembrar, collir, batre i guardar. La litúrgia del pagès, saviesa acumulada, saviesa assimilada. Contemplats, viscuts des de Granyena o des de Forès, els Comalats inspiren sempre el record dels homes i les dones que han vinclat l'esquena al llarg dels anys. Lluita heroica, metamorfosi cíclica i permanent. El Tros, espai social i espai de solitud. Escola de resistència a la frustració en els anys dolents i d'humil satisfacció els anys de casals plens, els anys de recompensa.

Paisatge treballat, esculpit. Per la natura, per la mà dels humans. Ple de vida. Agradable als sentits: olors, visions, sabors, sons i, fins i tot, el tacte. El tacte amb un terra pedregós, amb el vent a la cara, amb unes fulles suaus o acariciant la molsa a les obagues. Experiència estètica i vital. Sensacions. De benestar,

de relaxació, de pertinença, de reflexió, de trobada amb un mateix. Els Comalats, lloc de benestar, de salut i d'equilibri emocional. Terapèutics, per què no? Els Comalats, també essència de la ruralitat. Pobles, carrers, places, esglésies, castells, cementiris, cabanes, sèquies... Evocació d'un passat que se'n fa proper. Escenaris de memòria i de present en els quals es fa evident la connexió entre els humans i la natura. Llocs de trobada. Llocs per viure i conuiu. Llocs per compartir. Llocs per estimar.

“Quan damunt dels rostolls i els esbarzers hi llampurna en silenci la rosada m'acullo al dret d'asil de la memòria i em reflecteixo en tu com damunt del mosaic els raigs de sol”.

Joan Margarit. El poeta de Cal Boldú de Forès. Fragment del poema Meditació d'Aurora, del llibre Raquel.

Modest Corbella
Vallfogona de Comalats. Primavera 2016

2 TERRA DE FRONTERA

A finals del segle XI, els comtes de Barcelona van encomanar a la família Cervera la repoblació d'aquella part de territori, els quals bastiren fortificacions en diversos llocs de la contrada. Entre mitjan segle XII i segle XIII passà a integrar la comanda de Cervera de l'orde de l'Hospital, que durant un temps afegí l'especificatiu de Comalats. Els hospitalers posseïren el lloc fins a l'extinció de les senyories.

Sobre l'etimologia de Comalats, seguim el treball de Guiu Sanfeliu: el nom de Comalats està format pels mots de “coma” i “lat”. Segons el diccionari de la llengua catalana, el primer significa depressió més o menys planera entre dues muntanyes, i el segon equival a ample, extens o vast. A aquest segon mot, si li volem buscar un origen més antic, tal volta iber, consultant el diccionari de la llengua basca, el trobem escrit amb la grafia “latz”, que equival a aspre. Fóra molt equivocac donar-li aquest sentit

de feréstec, a una zona on antigament predominaven els boscos sobre el cultiu?

L'adjectiu “lar” el trobàvem acompanyant el nom dels pobles d'aquesta zona, però convertit al femení quan el nom del poble ho demanava, així trobàvem l'Ametlla Lada, Vallfogona Lada, Granyena Lada, la Guardia Lada (avui

l'únic que el conserva) i Montoliu Lat. També es troba la Sala de Comalats, apel·latiu també usat per Vallfogona de Riucorb.

Els imprecisos límits de la Segarra de Guiu Sanfeliu i Rochet. Grup d'Intercanvis de Recerques de les Terres Lleidatanes. Tàrraga, 1977.

Josep M Sans Travé: Geografia Comarcal de Catalunya

Els Comalats des del fossar de Belltall.

Estació número 3 del viacrucis de Passanant. Del viacrucis de rajoles de ceràmica catalana de Passanant, (s. XVIII) un dels pocs que es conserven a Catalunya, en podem contemplar set plafons que es troben entre el carrer del Castell, el carrer del Forn, el carrer Major i l'església parroquial de Passanant.

Per a més informació, vegeu: Sobre els viacrucis de Bellpuig i de Passanant. Nota ceràmica a Torregrossa, de Joan Yeguas i Gassó. Quaderns d'El Pregoner d'Urgell, núm. 27 (2014).

LA POBLA DE FERRAN. La que veureu és la torre quadrada de l'antic castell de Ferran. El portal que hi ha situat vora el camí de Guimerà n'és el testimoni de la muralla. Al costat hi resta una paret de l'antiga església romànica de Sant Joan.

Del collet Blanc a Belltall hi ha uns 5 km, una caminada suau entre les parades de cereals, els petits bosquets, les cabanes de volta. Cent per cent Comalats.

Entrem a Belltall per la font de Baix, a uns 800 m del poble. Pugem cap al fossar i acabem el recorregut a cal Feliuet, un dels indrets gastronòmics més emblemàtics de la Conca.

Demanu el que sigui, però exigu que estigui cuinat amb els famosos alls de Belltall: val la pena. Aprofiteu per comprar-ne un forc. Un secret: si us poden oferir cuguls, no deixeu passar l'oportunitat de tastar-los. ■

Carrer Major, de Belltall.

Per a més informació:

Ajuntament de Passanant i Belltall
Tel. 977 89 27 00
www.passanantibelltall.cat

Ajuntament de Forès
Tel. 977 89 27 62 - www.fores.cat

Oficina Comarcal de Turisme de la Conca de Barberà
Monestir de Poblet (Vimbodí i Poblet)
Tel. 977 87 12 47 - www.concaturisme.cat

Viu la festa, la cultura i la tradició a l'Urgell

Juliol	
3 i 17	Festes del Segar i el Batre de la Fuliola
Agost	
13 i 14	Mercat Medieval de Guimerà
Setembre	
Del 8 a l'11	FiraTàrraga-Teatre al Carrer
18	Fira de l'Ametlla de Vilagrassa
25	Fira del Caçador "Ciutat de Tàrraga"
Octubre	
1 i 2	Cap de Setmana Ibèric al Moli d'Espigol de Tornabous
1 i 2	Fira del Medi Ambient de Tàrraga
1 i 2	Festa de la Verema i el Vi de Verdú
8 i 9	Fira del Torró i la Xocolata a la Pedra, d'Agramunt
Novembre	
12 i 13	Fira-Festa de la Conserva i productes de proximitat a Bellpuig
Desembre	
4	Festa de l'Oli a Bellanes
Del 3 a 6	Fira d'Artistes i activitats tradicionals de Tàrraga
10 i 11	Mercat de Prop de Preixana

Oficina Comarcal de Turisme de l'Urgell - C. Agoders, 16 - 25300 Tàrraga
Tel. 973 500 707 - turisme@urgell.cat - www.turismeurgell.cat